

KRÖNIKA

MÖLLER HANS

FOLKOMRÖSTNINGAR ÄR OTILLFÖRLITLIGA - TREGRENINGSTANKEN

Tisdag 4 december 2016 förlorade den italienske statschefen Matteo Renzi folkomröstningen om hans förslag till en ny författning som skulle effektivisera staten. Han hävdade att Italien inte går att styra, nödvändiga reformer går inte att genomföra. Italien riskerar nu en svårlöst kris som kan spilla över på EU och de svaga italienska bankerna. - Runt om i världen har väljarna nu fattat dåliga beslut, tydligast Brexit. Folket insåg inte konsekvenserna av beslutet. Redan efter några dagar kom protestlistor undertecknade av 4 miljoner väljare med krav på revidering. Folket är en anonym massa som inte kan ställas till ansvar och som drivs av flyktiga känslor. Att låta "folket i val" avgöra svåra frågor med konsekvenser över årtionden är osakligt. "Engelska folket i val har talat" hette det. Men hur kan man kalla 52% av rösterna för "folket"? Städerna, ungdomen röstade Nej liksom Skottland. En majoritet som snart kan skifta och som inte har resurser att rätt kunna sätta sig in i dagens så komplicerade frågor. Folkomröstningar kan endast ha berättigande vid begränsade och lokala frågor som är överblickbara för gemene man. Annars blir det bara "Tyck till!" - Vi får "tyckokrati", inte demokrati.

Ofoget med folkomröstningar uppstår när politikerna inte klarar av att lösa svåra frågor och så låter folket avgöra, "det vet bäst."

Svärmeriet för "folkviljan", "la volonté generale" som kan översättas med allmänviljan. Genom att vi valt översättningen "folkviljan" har begreppet fått extra glans. Rousseau ansåg att det enkla ofördärvade folket nära naturen kände vad som var rätt i motsats till överklassen, en föreställning som traderats genom socialismens historia mer eller mindre starkt. Men det samhälle Rousseau levde i var långt mindre komplext än vårt. Han ansåg att "allmänviljan" måste vara nästan enhällig, annars kunde den ju inte vara "allmän"! Kommunismen missbrukade detta. Man såg alltid till att Partiet fick nästan 100% av rösterna. Några få procent avvikare uppvisades dock alltid för att gesken av ett korrekt system.

Men vårt nuvarande parlamentariska system är anglosaxiskt präglat "tävlingsinriktat: Segraren tar allt! Det räcker med 0,01% övertikt "så har folket talat". Så lever vi i två oförenliga föreställningar: Vördnaden för folket och vördnaden för majoriteten och vi märker det inte. Svärmeriet för "folkviljan" består fast utan grund. Men en Goethe kunde säga: "Håll dig till den minsta skaran som vet bäst".

Folkomröstningars otillförlitlighet kan vi se i ett tydligt exempel från vårt land: Omröstningen om högertrafik 1955. En sorts hysteri uppstod. "Blir det högertrafik vågar jag inte gå ut mer!". Så lät det särskilt från äldre. Psykologer varnar ju, ingrodda vanor kan sitta fast i årtionden och utlösas vid oväntade situationer. - Röstsiffrorna blev Nej - 89,9%!

Men lyckligtvis var omröstningen bara rådgivande. Riksdagen kunde blankt blunda för omröstningsresultatet och genomförde snart högertrafik utan större protester. Farhågorna besannades inte. Olyckorna avtog genom att vi fick gemensam nordisk högertrafik.

Vi sitter i en svår sits. Demokratin behöver förnyas, men hur? Partistaten visar alltmer populistiska drag i kampen om makten, nu senast i USA. Nationalstaterna styrs ofta av maktmänniskor som krossar motståndare och minoriteter och låtsas vara demokrati men är demokratur. De nationella särintressena leder till ständiga konflikter, krig och terror, en synnerligen ostabil värld pepprad med

monstruösa mordvapen ("försvaret!"). FN är förklamat genom "de fem storas" vetorätt som de inte vill avstå från. Vi behöver helt nya tankar för att komma loss. Men idétorika råder.

En verkligt radikal lösning värd att pröva är Steiners tankar om "social tregrening". Den suveräna nationalstaten, enhetsstaten som härskat sedan Westfaliska freden 1648 har inneboende totalitära tendenser även i dess demokratiska form vilka visar sig vid kriser. Den måste övervinnas. Maktstaten måste förvandlas till rättsstat.

I bilagan till FORUM som kom ut till jul gjordes av Frans Carlgren en genomgång av alla de intensiva ansträngningar Steiner gjorde för att väcka förståelse för tregreningens betydelse för en fredlig utveckling efter krigskatastrofen. Steiner kontaktade ledande politiker och kulturpersoner och fick viss förståelse och kunde grunda en rörelse för social tregrening. Men stödet räckte inte. Efter flera års kamp måste han avblåsa rörelsen. Det gamla systemet fortsatte i katastrofala spår. Men tregreningstanken lever och är högst aktuell i våra kristider. Den behöver lyftas fram igen och anpassas till dagens utveckling. Är den antroposofiska rörelsen redo för en sådan insats?

En analys av samhället visar att det utgörs av tre grenar eller sektorer som bör samverka i frihet, befrukta och berika varandra enligt sina egna lagbundenheter. För kulturlivet, civilsamhället gäller Frihet, liberalism. För rättslivet, staten gäller Jämlikhet, likheten inför lagen, socialism. För näringslivet behöver en anda av Broderskap utvecklas. Näringslivet skall "ge näring", det skall kunna se till att våra grundläggande behov kan tillgodoses och inte utgöra en vinstmaskin. Kulturlivet är samhällets "livsblod" och bör ges vida ramar. Steiner ser varje form för undervisning, utbildning som tillhörande det fria kulturlivet. Staten, statens intressen får inte styra skolan. I århundraden har som motto gällt: Kunskapens rot är bitter men dess frukter sköna. Det gällde att uppnå av staten fastställda mål för att kunna sortera, sälla fram en elit trogen den lutherska statskyrkan och kung och fosterland. Skolans demokratisering har luckrat upp mycket av detta men statens intressen styr ännu.

Skolan är obligatorisk och får inte vara ångestskapande. Skolan skall förvandlas till en skapande arbetsplats genomsyrad av konstnärlighet, säger Steiner, en plats dit man går med glädje och kan känna att man utvecklas. Krav-, plugg- och kuggskolan övervinnes. Lärarna, kollegiet utgör en republik som leder skolan och inte myndigheterna. Ellen Key framförde liknande synpunkter på skolan redan år 1900 i sin bok "Barnets århundrade".

Staten "bantar" genom tregrening till att utgöra bara en del av samhället. Den koncentreras till sitt egentliga område: rättslivet, likheten inför lagen, som skall skydda människovärdet för alla. Om den svämmas över sina bräddar blir den förtryckande.

Frihet, Jämlikhet, Broderskap. Franska revolutionens slagord tilldelas genom tregreningen var sitt område och blir realistisk. I enhetsstaten utsläcker till exempel friheten jämlikheten.

Genom rättslivet balanseras näringslivet. För att näringslivet skall blomstra måste det ledas av "merkuriala" människor med stor frihet under sin ämbets-tid. Om staten styr genom byråkrati förklamas näringslivet så som skedde i Sovjet.

Om näringslivet dominerar så som till exempel i USA kan enorma vinster skapas samtidigt med klassklyftor. Många måste ha två jobb för att klara sig. Andra lever i "gated communities" med murar och vakter dygnet runt - som i en medeltida borg. Lagarna anpassas till näringslivets intressen genom att man infiltrerar politiken. Genom tregrening kan ytterligheter bekämpas och den suveräna nationalstatens makt begränsas, en starkt fredsfrämjande åtgärd.